

CESTY MOHOU BÝTI ROZLIČNÉ

JÍŘÍ HŮLA
RADOSLAVA SCHMELZOVÁ
A BARBORA ŠPIČÁKOVÁ

VÝSTAVY SOUČASNÉHO UMĚNÍ V ÚSTAVECH AKADEMIE VĚD ČESKÉ REPUBLIKY

Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského Akademie věd České republiky, v. v. i.

sídlo: Dolejškova 2155/3, Praha 8, 182 23

web ústavu: www.jh-inst.cas.cz

V roce 1950 vznikl nejprve Ústřední ústav polarografický, jehož ředitelem byl do roku 1963 náš první nobelista Jaroslav Heyrovský. V roce 1972 se Polarografický ústav sloučil s Ústavem fyzikální chemie pod název Ústav fyzikální chemie a elektrochemie Jaroslava Heyrovského. Výzkumné aktivity byly zaměřeny jak na teorii polarografie, tak na její metodiku, přístrojové vybavení a analytické aplikace. V současné době se ústav zabývá teoretickým a experimentálním výzkumem ve fyzikální chemii a chemické fyzice se zaměřením na vztahy mezi strukturou a reaktivitou látek v plynné, kapalně a pevné fázi a na jejich rozhraních. Od roku 1988 sídlí ústav ve vlastní budově v areálu Akademie věd na Praze 8 – Ládví.

Galerie 4P

Galerie 4P se nachází ve vestibulu ústavu. Jde o foyer, kterému dominuje dřevěná plastika *Praha polarografická* od řezbáře Lumíra Čmerdy, osazená sem v roce 1988, kdy byla budova dokončena. Pro výstavní účely se využívá ještě široká chodba před přednáškovým sálem. Od roku 2005 zde probíhají výstavy většinou s vědeckými tématy, s důrazem na propagaci činnosti ústavu. Výstavní program připravuje od jeho začátku v roce 2005 vědecká tajemnice Květoslava Stejskalová, již se daří ústav úspěšně propagovat zejména mezi studenty a mladými vědci. Připravila několik popularizačních výstav, které už řadu let putují po jiných institucích.

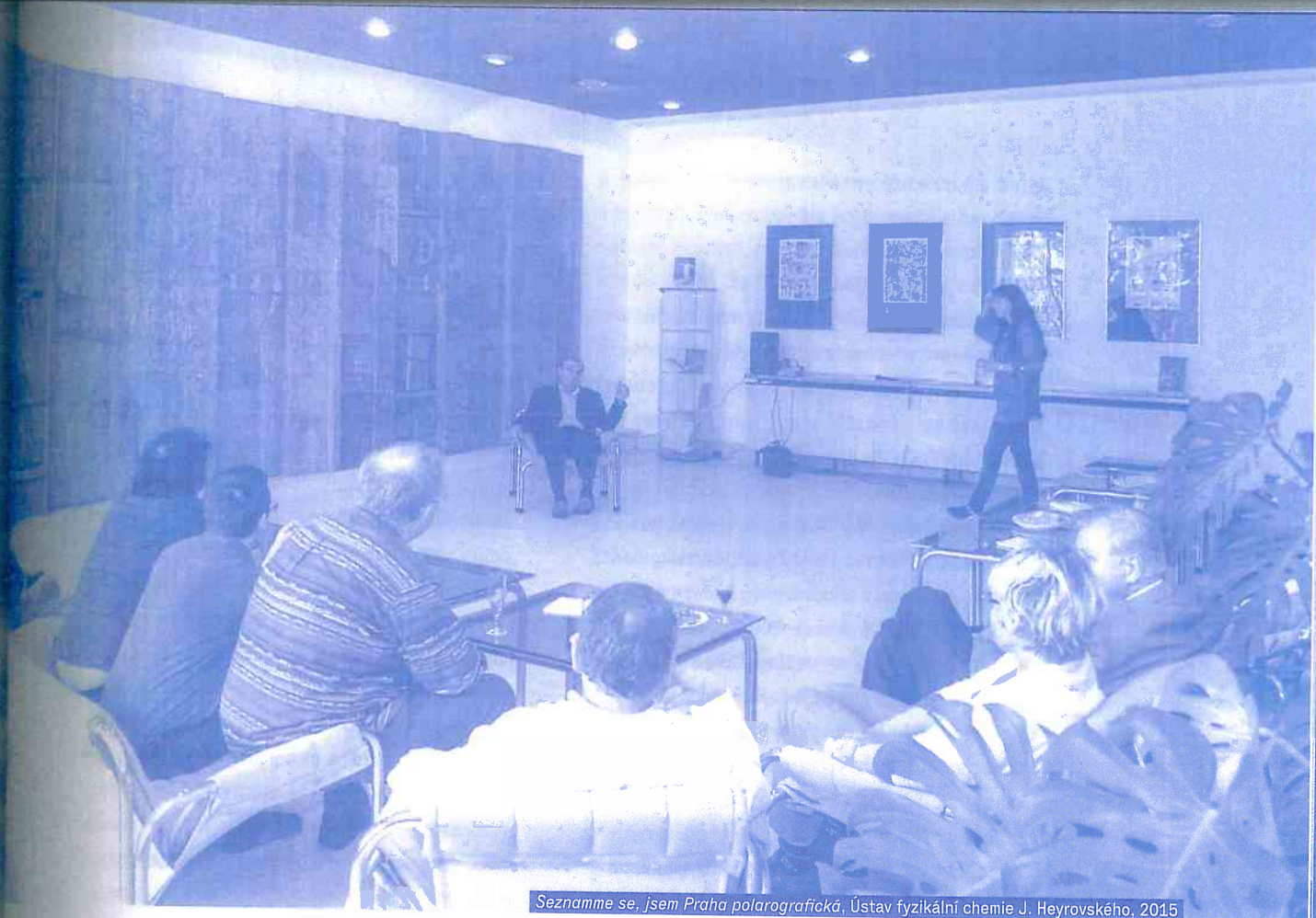
Rozhovor s Květoslavou Stejskalovou o současných výstavách v Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského AV ČR v Praze 8

Ing. Květoslava Stejskalová, CSc. (*1966),
chemická inženýrka

V Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského pracuje od roku 1989, nejprve jako vědecká pracovnice, nyní jako tajemnice v útvaru ředitele. Vedle rozsáhlé administrativy se věnuje popularizaci vědy, vzdělávacím programům a od roku 2005 organizuje výstavy ve vestibulu ústavu.

Kde u vás výstavy probíhají?

Prostor, kde pořádáme výstavy, jsme letos nazvali Galerie 4P, což znamená Galerie před plastikou *Praha polarografická*. Prostoru dominuje javorová plastika *Praha polarografická*, jejímž autorem je akademický sochař Lumír Čmerda. Pan Čmerda plastiku vytvořil v 80. letech, konkrétně pro tento prostor, když se v roce 1988 budova ústavu otevřela. Proč plastika *Praha polarografická*? Tento ústav nese jméno Jaroslava Heyrovského, našeho jediného nobelisty v oboru chemie. Nobelovu cenu dostal Heyrovský za objev polarografie, v 50. letech založil Polarografický ústav a v 70. letech vznikl fúzí Polarografického ústavu a Ústavu fyzikální chemie náš ústav. Pan Čmerda se při zadání vyzdobit tuto budovu inspiroval jednak Prahou, jednak chemií. Plastika představuje pražské památky staré i nové, má jeden pás věnovaný Heyrovského polarografii a objevují se v ní značky chemických prvků, které jsou autorovými zkratkami pro pražské památky, například Pb –

Seznamme se, jsem Praha polarografická, Ústav fyzikální chemie J. Heyrovského, 2015

olovo – Pražská brána, O – kyslík – Orloj, Cl – chlor – Klementinum.

Výstavy z velké části máme tady, pak ještě využíváme velké respirium, prostor před přednáškovým sálem, kam lze zavěsit šest až osm rámu a umístit stojany.

Jak jste přišli na nápad pořádat v ústavu výstavy?

Dostala jsem se k tomu v roce 2005, kdy jsem začala pracovat na postu vědeckého tajemníka, k čemuž jsem připojila ještě popularizaci vědy, vzdělávání a weby. Výstavy se mi tak dostaly do pracovní náplně. Pohybují se v prostorách ústavu velmi často, protože v přízemí učíme, přednášíme, pořádáme workshopy atd., a zdálo se mi, že prostory jsou dost nevyužité. Když se v nich nainstaluje výstava, lidé se zastaví, potkají. Mám pocit, že domy by měly žít.

Pamatuji si, když jsem v ústavu pracovala ještě jako vědec, proběhly tu dvě výstavy vědců

z ústavu, kteří měli umělecké sklony. Například Čestmír Jech, měl tu výstavu svých plastik, a pak výstava obrazů a soch profesora Zdeňka Hermana.

Já výstavy organizuji od roku 2005. První výstava vznikla spontánně, jmenovala se *Nejen prací živ je vědec!* Dalo se nás dohromady asi dvacet z ústavu, co něco výtvarného tvoříme, keramiku, obrázky, šperky, hodně vědců fotí, protože jezdí po světě, a tak dále. Mělo to úspěch a výstavu od té doby pořádáme každý rok, vždycky v prosinci v předvánočním čase. Inicjuje a organizuje ji kolegyně Alena Vondrová, a její známý, kreslíř a karikaturista Karel Klos, pro nás vždy udělá plakát s nějakým vtipným vědeckým obrázkem, už je z toho docela pěkná sbírka.

Výstavy jsou ve vaší gesci, nikdo vám do toho nezasahuje?

Jen se musíme domluvit s vedením. Na uspořádání výstavy nedostávám žádné finance, proto

je pro mě důležité vyměňovat naše výstavy za jiné.

Míváte i výstavy odjinud?

Ano, dávám sem výstavy jak naše vlastní, tak výstavy, které přebíráme od někoho jiného. Ale není to zcela systematické a pravidelné, protože jediný, kdo se o to zatím stará, jsem já a moje hlavní náplň je něco jiného. Snažím se, aby tu výstavy byly třikrát, čtyřikrát do roka.

Pěknou spolupráci máme s Matfyzem, kde pan docent Valenta organizuje tzv. Malou galerii vědeckého obrazu v chodbě před knihovnou v budově na Karlově. V roce 2009 mě oslovil, když viděl v Pardubicích naši výstavu *Příběh kapky*, a následně si ji půjčili. Pan Valenta je fyzik, proto dělal několik výstav s tématem světla, laserů, jsou to často výtvarně ztvárněná vědecká témata, například koláže fotografií, vystavoval i karikatury vědeckých témat, fotografie z mikroskopů a další. S Matfyzem jsme si vyměnili už minimálně tři výstavy a čtvrtou chystáme letos koncem roku.

Jak vypadají vaše výstavy?

Já mám svoji autorskou výstavu, která se jmenuje *Jak se dnes dělá věda u Heyrovských*, jsou to fotografie a k tomu odlehčené povídaní o vědě a vědcích určené žákům a dětem. Když chcete, aby si to mladí přečetli, tak to nesmí být dlouhé a musí se u toho trochu pobavit.

V roce 2008 jsme u nás měli výstavu fotografií z našich elektronových a jiných mikroskopů, jmenovala se *Nanosvět očima mikroskopů*. Každého, kdo se tím u nás zabývá, jsem požádala o zajímavou sérii fotografií. Softwarově jsem fotografie probarvila a dala jsem jim nové názvy, takové ty lidské, co by to mohlo být, když se na to člověk dívá. Třeba kolega Libor Brabec má moc zajímavé snímky zeolitických struktur, což jsou přírodní a umělé hlinitokřemičitany, které se využívají v katalýze. V normální podobě jde o bílé prášky, když je dáte pod mikroskop, vidíte kanálky a póry, různé krystaly a jejich srostlice.

Jedna fotografie byla například srostlice dvou krystalů tvořící kříž, na jehož povrchu ještě navíc vykryštovala látka, která vypadala jako krajka. Nazvala jsem snímek *Krajka na kříži* a probarvila jej kardinálskou purpurovou barvou. Výstava měla u návštěvníků úspěch, a proto taky začala putovat mimo ústav.

V roce 2009 bylo 50. výročí Nobelovy ceny pro Jaroslava Heyrovského. Rok před tím jsem náhodou objevila sadu Heyrovského přístrojů zamčených ve skříni v přednáškovém sále. Takový „dobrý“ základ pro výstavu. Šla jsem hned za doktorem Michaelem Heyrovským, to je jeho syn, dnes osmdesátiletý pán, že bych udělala výstavu o Jaroslavu Heyrovském. Zrazoval mě od toho, že budu mít moc práce, a stejně zájem nebude, polarografie je už dávno překonaná. Neodradil mne a sám se ke mně přidal ještě s kolegou Robertem Kalvodou, Heyrovského žákem. Myslím, že máme povinnost předávat informace o Heyrovském a polarografii dalším pokolením a výstava je ideálním prostředkem. Naše ojedinelá výstava *Příběh kapky*, která je celá věnovaná Jaroslavu Heyrovskému nejen jako vědci, ale i jako člověku, má dnes za sebou už 17 míst.

Jaké jiné aktivity vymýšlíte pro popularizaci vašeho ústavu?

Kromě výstav máme vzdělávací projekty. Věnujeme se školám od mateřských přes základní a střední až po univerzitu třetího věku. Do mateřských škol chodíme například hrát „chemické“ divadlo *Posvitit si citronem na duhu*, základní školy navštěvují naše chemické workshopy, středoškoláci chodí na přednášky a praktika a například teď 23. září pořádáme půldenní program pro univerzitu třetího věku. Popularizovat činnost našeho ústavu je v náplni mé práce, jsem tady jako PR manager, tisková mluvčí, popularizátor vědy, vedu vzdělávací projekty, kde přednáším a učím, pořádám a realizuji výstavy. Také děláme kroužek pro děti a vnoučata zaměstnanců ústavu. Popularizovat fyzikální chemii je ale tvrdý oříšek. Náš obor není známý ani populární, natož mediálně atraktivní.

My nemáme hvězdy ani planety jako astronomie, nemáme sopky ani zemětřesení jako geofyzika, musíme se tedy o to víc snažit.

Pořádáte také výtvarné výstavy, oslovujete výtvarníky?

Vysloveně výstavy výtvarníků jsme zatím neměli. Ačkoli, měli jsme tu mladé sklářské výtvarníky, studenty ze Střední uměleckoprůmyslové školy sklářské v Železném Brodě. Oslovil mě jeden jejich učitel, výtvarník a designér, poté, co o nás slyšel v rozhlasu. Z počátku šlo o spolupráci odbornou mezi našimi laboratořemi a jejich chemickým oborem a nakonec z toho byla i výstava uměleckých oborů v červnu 2013. Vidělo ji i pár základních škol a prohlídku výstavy jsem jim doprovodila výkladem o výrobě skla. Na oplátku jsem u nich v Brodu vystavila naši výstavu *Příběh kapky*.

Bylo by určitě zajímavé, mít tu výstavu nějakého výtvarníka, vůbec bych se tomu nebránila. Bohužel nemám kontakty a obávám se, že hledat

je a oslovovat by mi zabralo mnoho času asi s nejistým výsledkem. Ale kdyby tu byla například nabídka odjinud, přivítala bych ji. Jen je potřeba k tomu dodat, že bezpečnostní nároky musí být minimální, výstavy nehledáme, i když musím říct, že se nám nikdy nic neztratilo. A druhá věc je, že do výstav nezvládneme dávat finance a za výstavy platit.

Jakou máte výstavu nyní?

Současná výstava komiksů Vojtěcha Velického ztvárňujících sedm vědeckých profesí *Superhrdinové kolem nás* je už druhá výstava projektu Otevřená věda Akademie věd, kterou tu od nich máme. Tento již desetiletý projekt cílí na středoškoláky a středoškolské pedagogy a náš ústav se ho účastní různými programy. Výstava je u nás od půlky srpna a bude tady celé září, kdy máme rezervované čtyři různé programy pro školy, takže své návštěvníky mít bude.

(ptala se Barbora Špičáková)

Soupis výstav v Ústavu fyzikální chemie J. Heyrovského

2005/12/14 – 2005/12/16	Nejen prací živ je vědec!
2006/12/04 – 2006/12/07	Nejen prací živ je vědec!
2007/12/10 – 2007/12/14	Nejen prací živ je vědec!
2008/05/07 – 2008/06/26	Vědecká fotografie
2008/12/01 – 2008/12/05	Nejen prací živ je vědec!
2009	Příběh kapky
2009/12/07 – 2009/12/11	Nejen prací živ je vědec!
2010/01 – 2010/02	Labotaj
2010/09 – 2010/10	Laserový portrét aneb dárek milému laseru k padesátinám
2011/11/29 – 2011/12/02	Nejen prací živ je vědec!
2012/12	Nejen prací živ je vědec!
2013/05/29 – 2013/06/25	Sklo a design
2013/11	Nanosvět očima mikroskopů
2013/12/02 – 2013/12/06	Nejen prací živ je vědec!
2014/09 – 2014/10	Čeští vědci a jejich vynálezy
2014/11/06 – 2014/11/21	Jak se dnes dělá věda u Heyrovských
2014/12/01 – 2014/12/05	Nejen prací živ je vědec!
2015/04/28 –	Seznamme se, jsem Praha Polarografická
2015/08 – 2015/09	Superhrdinové kolem nás